

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KÖZLÖNYE

FŐSZERKESZTŐ: Dr. WEISZBURG GYULA.

A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐS: Dr. RICHTMANN M.

— MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN. —

A német liberális rabbik „irányelvei.”

Írta: Dr. Weiszbürg Gyula.

Kétségtelen, hogy a legujabb kor a vallásokat küzdelembe szölitotta. Új tudományos igazságok és hipotézisek, új életcélok, új világfelfogás nem ritkán összeütközésbe jutottak a vallások hirdetett igazságokkal, célokkal, eszményekkel és a régi és az új irány viaskodnak a győzelemért, a lelkek feletti uralomért. E küzdelemtől egy vallás sincs megkímélve és a modernizmus a katolicizmusban, a biblia-kritikai irány a protestantizmusban világos tanuságot tesznek amellett, hogy a vallások képviselői és védői sem tudnak elzárkózni az ostromlók elől és békét kötnek az „ellenséggel”, hogy megmentse, ami még menthető.

De ha már a keresztény vallásoknak is meg kell mérkőzni az új időkkel, és a küzdelem meglehetősen heves, úgy még súlyosabb a zsidó vallás küzdelme. Mert az előbbiek harca csak a teoriák, a dogmák mezejére terjed, a zsidó vallásnak azonban egy veszedelmesebb ellenféllel is kell megküzdeni: a gyakorlati élettel, a gazdasági viszonyokkal. Hogy a pápaság isteni intézmény-e avagy sem, hogy az evangéliumban foglalt mondások tényleg a kereszténység megalapítójától erednek-e avagy sem, az a hívek lelkiismeretében nagy jelentőséggel bírhat, de életmódjukat, gazdasági helyzetüket egyáltalában nem érinti. Másképp van ez a zsidóságban. A szombati pihenés terjedelme, az étkezési törvények fontos vagy mellékes volta, hogy csak két példát említsünk, számos zsidó egész existenciájának kérdését befolyásolja. A mi vallásunk ellen tehát nemcsak elméletek léptek küzdelembe, de ami a legtöbb embernél nagyobb jelentőségű a teoriáknál: az élet is.

Hogyan alakult aztán e küzdelem? Napról-napra nő azok serege, kiknél az élet legyőzte a régi tant, kiknél elmélet és gyakorlat merő ellentétben áll, kik esküt tesznek rá, hogy a tóra minden szava igaz,

de abból vajmi keveset tartanak, kik a közmondásossá vált biztosító intézeti igazgató módjára, az épen levágott sonkadarabkára mutatva, erősködnék, hogy a Sulchan-Aruchbólily picinykét sem szabad engedni, akiknél így elv és gyakorlat közt oly ür támadt, hogy azt csak a nem-törődömség, a könnyelműség és elvtelenség képes áthidalni.

És még sem itt mutatkozik a legnagyobb baj, hanem az ifjuságnál. Mert az ifju lélek még lelkiismeretes, az ellenmondásokkal nem tud megalkudni és a hazugság ellen még mintegy ösztönszerű ellenszenvvel viseltetik. Az ifjuság lelkében a tan és a gyakorlat közti ellentét a legsúlyosabb küzdelmeket ébreszti és a legvégtetesebb hatásokat szüli. Mit csináljon az a gyermek, kinek hittanára a szombat minuciózus megtartását Isten legszentebb törvényekép adja elő és aki hazamenve, azt tapasztalja, hogy az ő szülei Isten e legszentebb törvényét lábbal tiporják, sőt mit tartson önmagáról, ki e törvényeken szülei beleegyezésével, sőt hittanára tudtával szintén tulteszi magát? És így van ez az étkezési törvényekkel és így majdnem valamennyi vallási törvénnyel, melyet az iskola tanít és szentnek mond és a szülei ház semmibe se vesz. Hogyan becsülje azt a vallást, mely őt szüleivel oly ellentétbe állítja, hogyan tisztelje a vallás egyéb erkölcsi és társadalmi meghagyásait, ha már a legfiatalabb korban tanulja meg vallástanárt, vallástant, sőt az egész vallást nem venni komolyan, hisz azok tőle olyakat követelnek, mi eleve kivihetetlen s amikről abban a percben, mikor hirdetik, tudják, hogy hiába hirdetik, úgy se tartja meg jóformán senki.

A német liberális rabbik ezeket az ellentéteket akarják az „irányelvekkel“ kiküszöbölni.

Zsidó vallást akarnak tanítani, melyet a történeti kritika meg nem támadhat és az élet meg nem cáfolhat. Zsidó vallást, mely örök igazságait és erkölcsi alaptörvényeit fennen hirdeti, a tételes törvények tekintetében pedig az új nemzedék követelményeinek, az élet szükségleteinek, a gazdasági viszonyok kényszerének eleget tesz. Természetes, hogy a konzervatív irány ez „elveket“ támadni fogja; rossz néven sem lehet venni tőle, hisz a hagyomány, a régi felfogás súlyos sérelmeket szenved általuk. De a liberális rabbik mellett két érv emelkedik védőfalul. Az egyik, hogy nem az ő „irányelveik“ teremtették a mostani helyzetet, legfőlebb szentesítették. A másik pedig szándékuk becsületelessége. Az a 61 rabbi, aki az irányelveket magáévá tette, lelkiismerete sugallatát követte, sokan, kétségtelen, érdekeik ellen is. Látják, hogy lángok nyaldossák az épületet, azért inkább felrobbantják az egyik részét, hogy legalább a másik, az értékesebb maradjon meg.

Természetes, hogy ez „irányelvek“ sok polémiaát, vitát, támadást és cáfolatot fognak szülni, de ez épenséggel nem baj, sőt határozott nyereség. Mert az irányok és törekvések közti tunya béke nem képezi az ideált. Csak közönyösséget és tudatlanságot szül. Hadd ütközzék össze a két irány, a konzervatív és a liberális. Az eszmék harca csak előnnyel járhat mindakét irányra, feltéve, hogy méltó, tisztességes és becsületes fegyverekkel folyik. De hisz a csatát elsősorban németek fogják vívni, ők meg tudják, hogyan kell meggyőződéssel bár, sőt lelkesedéssel és mégis civilizált módon harcolni. Az oly harc pedig, mint említők, csak haszonnal jár. Erre tanít történetünk is. A farizeusok és szadduceusok vitája, bár egyoldalú és nem teljesen elfogulatlan részről van róla tudomásunk, a karaiták és rabbaniták harca, Maimuni és ellenfeleinek polémiaja és a többi mind, amelyről tudomással birunk, csak erősítette azt az irányt, mely életrevaló, a győzelemre képes volt. Mérközzék hát össze a hagyományt feltétlenül védő és az új eszméket hirdető irány. A zsidóságot nem kell féltetni egyikőtől sem, míg mindkettő az igazságot, a zsidóság javát akarja. Mert az igazság fegyverei nem gyilkolnak, csak a kétszínűség, a szemforgatás, a ravaszkodás nyilai pusztítanak.

A liberális rabbik korunk bajait akarják gyógyítani. Akár sikerül, akár nem, azt az elismerést senki sem tagadhatja meg tőlük, hogy az igazságot, a jót akarták.

*

Mint érdekes dokumentumot, teljes szövegében közöljük az irányelvek (Richtlinien zu einem Programm) egész szövegét, mert valamennyi művelt rabbink és minden intelligens laikusnak figyelmére mindenestre érdemesek. Valószínűnek is tartjuk, hogy az azokról meginduló irodalmi vitától a hazai illetékes személyiségek sem fognak elzárkózni.

I. A „liberális zsidóság“ a zsidó vallás lényegét örök igazságai-ban és erkölcsi alaptörvényeiben látja, melyeknek az a történeti rendeltetésük, hogy világvallássá váljanak.

II. A zsidó vallás örök igazságai és erkölcsi alaptörvényei, melyben a zsidóság minden kora és iránya egyetért, a következők:

1. A tan az egyetlenegy, tisztán szellemi, szentséges Istenről, ki az igazság és szeretet istene.

2. A tan, hogy az ember Isten képmására van teremve és hogy lelke halhatatlan, hogy van ereje erkölcsi szabadságra és rendeltetése mind magasabb erkölcsi és szellemi tökéletesedés felé haladni.

3. A tan, hogy minden ember Isten gyermeke és hogy az emberiség hivatása mind közelebb jutni a messianikus békeideálhoz, igazság, jog és szeretet révén.

III. Izraelnek a gondviseléstől rendelt hivatása, hogy vallását tisztaságában megőrizze és hirdesse, hogy azt a példa és az áldozatkész odaadás eleven erejével tanúsítsa, hogy ekkép azon munkálkodjék, miszerint Isten birodalma a földön megalapíttassék.

IV. A zsidó vallás történeti alapja a szentírás, valamint a zsidóság abból kiinduló továbbfejlesztése a biblia utáni irodalomban: talmudban, a rabbinikus és vallásbölcseleti irodalomban a jelenkorig. Ezen vallási okmányok történet-kritikai méltatása a zsidó tudomány körébe utalandó, mint annak egyik feladata.

V. Mint történeti vallás, a zsidóság örök igazságainak és erkölcsi alaptörvényeinek történeti feltételektől függő hitbeli képzetekben és megjelenési formákban is adott kifejezést. Minden nemzedék atyái hitét a néki sajátos vallási képzetekben és kifejezési formákban tette magáévá. A liberális zsidóság tehát egy haladó fejlődés elismerésének álláspontját foglalja el, melynél fogva minden kor zsidóságának joga és kötelessége lényeges tartalmának megóvása mellett, a történeti feltételekben gyökeredző hitbeli képzeteket és megjelenési formákat feladni, továbbfejleszteni vagy újakat teremteni.

VI. E kötelesség a jelenkorral szemben lép fel különös komolysággal. Az által, hogy a zsidóság egy kor szellemi kulturájába és szociális életközösségébe lépett, amely új ismeretek által szellemi látkörét tágította és az élet minden terén átalakulást szenvedett: sok hagyományos képzet, intézmény és szokás a tudatból és az életből eltűnt és ekkép elvesztették tartalmukat és jelentőségüket. Ezen, a jelenben végbemenő fejlődés a nagy és felelősségteljes feladatot rója ránk, hogy a történeti feltételektől függő hitbeli képzetek és megjelenési formákkal szemben állást foglaljunk.

VII. Vallásos képzetek, melyek a zsidó isten-tan tisztaságát zavarják, a zsidó vallás tanaiból kiküszöbölendők.

VIII. Tekintettel arra, hogy a megjelenési formák a vallásos életre és a zsidó vallás fentartására oly nagy jelentőséggel bírnak, a multra való kegyeletes támaszkodásban, mindazok az intézmények és szokások megőrzendők és főlelevenítendők, melyek az egyest még ma is Istennel eleven viszonyba helyezik, őt erkölcsi életfeladatára emlékeztetik, mindennapi életébe a nyugalom és magára-eszmélés pillanatait beviszik, melyek a családi életet megszentelik, a zsidó háznak sajátos szentségét és hangulatát adják, élők és holtak iránti kegyeletnek kifejezi, melyek a vallási közösség kötelékét erősítik és nemes zsidó önértetet ébresztenek. Szabványoknak, melyek e föltételeknek meg nem felelnek, nincs kötelező erejük.

IX. Ezen elvekhez képest az egyes vallási életére a következő követelmények multhatatlanok.

1. Szombat és ünnepek, a legjelentősebb vallási eszmék és emlékezők ezen oszlopai, házi megünneplés és az istentisztelet látogatása által áhitatosan megügendők. Minden kerülendő azokon, a mi méltó megünneplésüket háborgatja, ami azokat nem befolyásolja, nem tekinthető tilosnak. Azért azok a megnehezítések, melyek a nyugalom törvényéből eredtek, érvényességre nem tarthatnak igényt. Minden hétköznapi munka szüneteljen.

Amíg ezen követelés teljesedése a gazdasági viszonyokon fenakad, a ház nyugalmára, az istentisztelet látogatása, a péntek este és az ünnepek előestéjének megünneplésére fokozott gond fordítandó. Ünnepi szokásaik: gyertyagyújtás, szülői áldás, a bor és kenyér feletti áldásmondás, széder- és chanukka ünnepély régi jelentőségükben éljenek tovább házainkba és új áhitattal vétessenek körül.

2. A mindennapi házi ima, mint a vallásos élet fejlesztésének egyik legértékesebb eszköze ápolandó.

3. Szent kötelesség a családi élet jelentősebb mozzanatainak a vallásos szentséget megadni.

a) A zsidósághoz való tartozás a születés által van adva. A körülmételés megszentelt intézmény marad. Aki más vallási közösség hívei közül tiszta szívvel és őszinte hitvallással a zsidósághoz akar fordulni, annak a zsidóság, mint emberiségi vallás, nyissa meg kapuit.

b) Fiúk és lányok részére, előkészítő oktatás után, istentisztelettel kapcsolatos avató ünnep tartassék, a közösségbe való bevezetésre.

c) A házasságkötés ihletét csak a vallásos esketés után nyeri. A templom fenállásához kötött papi törvények és a régi zsidó államiság részére megállapított család- és örökösödés jogi rendelkezések nem képeznek akadályt a vallási esketésre. A rituális elválás a férfi és nő egyenjogúságának alapján nyugodjék és a polgári elválasztás vagy a házasság érvénytelenítésének kimondása után biztosítva legyen rosszakaratu akadályok ellen, melyek egyik vagy másik házasság által támasztathatnának. A rituális válás formái egyszerűsítendő.

d) A szeretet cselekedetei haldoklók és holtakkal szemben szent kötelességek és minden esetben gyakorlandók, tekintet nélkül az életmódra, halálnemre és temetkezési módra. A legközelebbi hozzátartozók halálórási évében és évfordulóin a kegyelet az emlékezés régi szokásaiban, az istentiszteleten való részvételben a kaddis-imával és jámbor adományokban nyilatkozzék meg.

X. Aki ezen multhatatlan követelményeknek megfelel, az vallásos zsidónak tekintendő. Minden további, az egyesre vonatkozó hagyományos szabványok megtartását, a liberális zsidóság az egyes vallásos érzületére bizza. A jámborság értékelését a külső gyakorlatok mértéke szerint, elveti és csak azt ismeri el értékesnek, ami az egyesre avval az erővel bír, hogy a jámbor érzületet előidézi, az erkölcsi tettet elősegíti és vallásos igazságokat és élményeket szemléltető emlékezetbe hoz.

XI. A zsidó hitbéli közösség vallásos életére nézve az istenházában, iskolában és közösségi életben a következő követelmények elengedhetetlenek:

1. A nyilvános istentisztelet méltó kialakítására a legkomolyabb gond fordítandó. Mint a szombat délelőtt, a péntek este is, mindenek előtt a nagyobb közösségekben ünnepélyes istentisztelettel és prédikációval kitüntetendő.

Kezdeté a kalendáriumi számításról függetlenül, minden közösségtől

saját szükséglete szerint állapíttassék meg. A kiváló szentségű roshono és jomkippur ünnepek hagyományos jellege megőrzendő, ugyancsak a pesach- sevuosz- és szukkosz-ünnepeké, melyek a bibliailag rendelt napokon, ünnepélyes, prédikációs istentisztelettel tüntetendők ki. Chanuka, purim és tisebeav, mint történeti emléknapiak, jelentőségüknek megfelelő ünnepélylyel ülendők meg.

2. A szombati és ünnepnapi istentisztelet — az engesztelő napot kivéve — lényegesen megrövidítendő. Az imák ismétlése lehetőleg kerülendő.

3. A héber nyelv az istentisztelet középpontjában álló imák részére fentartandó, de a német anyanyelvnek imában és énekben tág tér hagyandó.

4. Az imákból mindazok a kívánságok kihagyandók, melyek szívünknek nem igazságai. A megtartandó héber imák, tartalom- és formára, összhangban álljanak a jelen vallásos gondolkodásával és érzésével.

5. Hogy a községek nagyobb mértékben indíttassanak az istentiszteleten való cselekvő részvételre, egyszólamu héber és német községeknek vezetendők be, lehetőleg orgona- vagy harmonium-kisérettel.

6. A tóra egy vagy három éves ciklusban héberül és aztán német fordításban, a haftóra szabad választás szerint németül olvasandó fel.

7. A hétköznapi istentisztelet, a szombati és ünnepi istentisztelet elvei szerint méltóvá alakítandó.

8. Istentisztelet tartása független az imádkozók számától.

9. A házi vallásos nevelés támogatására szombaton, vagy az előestén vagy délután, külön ifjúsági istentisztelet tartandó vallásos beszéddel. Oda kell törekedni, hogy az ifjúság a főünnepeken az iskolalátogatás alól felmentessék.

10. A hitoktatás a felnövő ifjúságot erkölcsös életmódra, vallásos világfelfogásra, a meggyőződéshez való hűségre és a község vallásos életében való részvételre nevelje. Ezen cél elérésére feladata, hogy Izrael régi szent irodalmát eredeti nyelvében is megismertesse és megszerettesse és el ne muló vallási jelentőségét feltüntesse, hogy a zsidó vallás fejlődésének megértését egyengesse, lelkesedést keltsen a zsidó nép története iránt, amellet, hogy elfogulatlanul elismerje a tudományt, vezesse be a világszemlélet kérdéseibe és a jelenkor vallási problémáiba, hogy a hagyományos vallási képzetekkel és megjelenési formákkal szemben fenálló ellentéteket, történeti jelentőségük méltatása mellett tapintatosan tárgyalja és az ősi hithez való hűség mellett a hazaszeretetet és az emberiség feladatai iránti érteket felköltse.

11. Az iskolából elbocsátott ifjúság, ifjúsági egyesületekben nyeressék meg a zsidóság vallásos feladataiban való közreműködésre.

12. A zsidó tudomány különösen fejlesztendő és terjesztendő, hogy általa a zsidó vallás mind bensőbbé és mélyebbé váljék és az iránta való tisztelet fokoztassék.

13. A rabbik, tanítók és előimádkozók szakszerű kiképzése a jelenkor szükségleteinek megfelelő módon történjék.

14. A községi feladatokon való közreműködésre, különösen a jótékonyság és társadalmi segítség terén, lehetőleg a hitközség minden tagja bevonandó.

15. A nő részvétele a vallási és községi életben nélkülözhetetlen. Mint a vallási köteleességekből, úgy a vallási jogokból is adassék meg teljes része.

XII. Ezen követelmények keresztülvitele, mint az egyes liberális zsidónak, úgy különösen a liberális hitközségeknek szívére kötöttik. Hogy mennyire kell helyi viszonyokat tekintetbe venni, az az egyes községekre és hivatott szerveire van bízva. Vallási intézmények, melyekre a község bár kisebbségének is szüksége van, hogy vallásos szükségleteit kielégítse, okvetlen fentartandók. Németország liberális rabbijainak egyesülése minden határozottsággal a zsidóság vallási egysége mellett foglal állást. Az állítást, mintha a zsidóságon belül felekezeti különbség volna, mint nem igazat visszautasítja, épen úgy minden kísérletet a községeket kettéhasítani, mint nemzsidót és károst.

XIII. Mindezen elvek és feladatok tudományos fejtegetésének, valamint azoknak a vallási életre való részletes kialakításának akarja Németország liberális rabbijainak egyesülése tevékenységét komoly munkában szentelni; különösen feladatának tartja ezen irányelveket az azokból folyó részletkérdések tárgyalásával közelebbről megokolni és kiegészíteni.

Németország liberális rabbijainak egyesülése azon szent meggyőződéstől van áthatva, hogy csak ezen az uton sikerülhet neki az átszármaztatott vallást korunk gondolkodásával, érzésével, életlehetőségeivel kiegyenlíteni, vallásunk fölemelő alapigazságai és erkölcsi eszményeiért munkálkodni és annak tudatát ébrentartani, hogy a zsidóság a jelenben szükséges helyet tölt ki és a jövőre pótolhatatlan jelentőséggel bír, hogy úgy a vallási részvétlenséget és a zsidóságtól való elidegenedést legyőzze és az évezredekben át megőrzött hűséget a jövőendő nemzedékekre is átörökítse.

Az „egységesítő” mozgalom.

Az egységes autonomia kiküzdésére megindult mozgalom f. hó 22-én tette meg második lépését. Ugyanis a f. é. február 20-ikán tartott nagygyűlés által kiküldött 100-as bizottság ülést tartott, melyen több beszéd hangzott el, de a megoldás lehetőségét ezek sem hozták közelebb. Bennünket, kik a feladatot, úgy amint akarják, egyáltalában megoldhatatlannak tartjuk, — kivéve talán, ha a haladó zsidóság szőröstől-bőröstől beleolvad az orthodoxiába, — bennünket ez az eredmény épen-séggel meg nem lep. Mi csak azt sajnáljuk, hogy a mozgalom lépései oly lassu tempóban haladnak és ha ezen a jövőben sem változtatnak, úgy csak nagyon későn fognak a mostani optimisták annak belátására jutni, hogy optimizmusuk, mely lehetetlent akart, az optimizmus nevet

már meg nem érdemelte és elhagyva az utópiák terét, csak nagyon későn fognak a reális vallási és felekezeti érdekek és lehetőségek épületének emeléséhez látni.

Birálatába sem bocsátkozunk sem az ülés előkészítésének, a nyilvánosság kizárásának, a Sulchan-Aruch kérdés huszáros megoldásának, sem semmi vitának, ami ott lefolyt. Mert tagadhatatlan, hogy a mozgalom vezeterei és harcosai, csekély kivételektől eltekintve, jóhiszeműen végzik munkájukat és a hibák forrásai is csakhamar feltalálhatók. De el nem mulaszthatjuk, hogy mint annak szimptomáját, hogy a haladó zsidóság nagy része, mennyire tájékozatlan a kérdések körül, melyekről a harc folyik, rá ne mutassunk az ülés egyik, joggal, tekintélyes tagjának, *Nemes Zsigmond* orsz. képv., aradi hitközségi elnök beszédére, melyben bevallja, hogy „nem tudja, mi a Sulchan-Aruch a rituálék szabályozása tekintetéből” és csak egy újságcikkből tudta meg a múlt héten, hogy „az, t. i. a Sulchan-Aruch, döntő sullyal helyezkedik el a konzervatív felfogásban.” Hát ez az őszinteség igazán tiszteletreméltó, de nem kétségbeejtő-e, hogy a haladó zsidóság oly vitális kérdésében, minő az, hogy községeik állnak-e vagy álljanak-e a Sulchan-Aruch alapján, oly gyűlések határozzanak, melyek oszlopai a kérdés mibenléte körül és a jövőre való kihatásáról halvány sejtlemmel sem bírnak? Mert nem az aradi hitközség elnöke az egyetlen, ki a vallás kérdéseiben oly járatlan, a haladó zsidó hitközségek vezetőinek és egyszerű tagjainak tulnyomó többsége „a szavak hangját hallja csupán”, ha vallási kérdésekről van szó, azokon megittasul vagy megbontránkozik, de a tartalmat bizony nem érti, úgy, hogy tulajdonképpen csak csengő hangok nyomán dönt.

De nem akarjuk ez alkalomból gondolatainkat tovább fűzni. Az idő minden megoldásnak megadja a próbáját. Megadja ennek is, csak azt szeretnők, ha nem kellene rá tulsokáig várakozni.

Mint a felekezet történetének egyik aktája hadd álljon itt a százaz-bizottság ülésén elfogadott határozati javaslat elvi érdekű rész egész terjedelmében :

Határozati javaslat.

Az egységes autonómia kiküzdésére irányuló akciót az érdemleges tevékenység útjára csak úgy igazíthatjuk, ha mindazok, akik az észme megvalósítására egyező akarattal összefogtak, a megoldás módjára nézve is megegyeznek. A megoldás többféleképpen is lehetséges. Ugy, hogy a zsidó felekezetnek azzal a táborával, mely ma még az ellenzés álláspontján áll, az egységes autonómia alapját közösen állapítjuk meg, ami előzetes tárgyalásokat, alkudozásokat, kölcsönös megértést és engedékenységet követel. A megoldásnak ez a módja lassu menetelű és sok türelmet igényel, de nem egészen kilátás-

talan. Lehetetlen, hogy a jobb belátásuak ridegen és engesztelhetlenül zárkózzanak el igazságaink elől. Érveink annyira visszautasíthatlanok, békére való hajlandóságunk olyan őszinte s a jogos kívánságokkal szemben olyan áldozatkész az engedékenységünk, hogy előbb-utóbb talán a legkitartóbb ellentállókat is megnyerhetjük.

Ha az akciót ilyen irányba tereljük, akkor tudnunk kell, mik azok az engedmények és garanciák, amiket a másik oldalon követelnek és ebből mit és mennyit adhatunk meg mi méltóságunk, önértetünk, meggyőződésünk és a magyar zsidóság közjogi helyzetének, valamint a természetes fejlődésnek feladása nélkül. Ha csak arról van szó, hogy álláspontunkat valamely elvi kijelentéssel jelöljük meg, erre elég volna talán az a kijelentés is, hogy a béke és az egység kedvéért *megadunk minden garanciát arra nézve, hogy a első szervezetek és a tradíciók megbolygatása nélkül óhajtjuk kiépíteni az egységes autonómiát.* Ám az ilyen általános természetű kijelentések, bár bizonyára megnyugtatólag hatnak, a megoldás alapjául nem szolgálhatnak.

Ilyen nagy és komoly kérdésekben számtani pontossággal kell megállapítani az elvi mennyiségeket, amelyekből követelni és adni lehet. Az elvek szent eszméket fedhetnek, de tévedéseket is és ezt kell tisztázni minutiózus lelkiismerettel. Jogi, politikai, társadalmi és amit elsősorban kellett volna említeni: vallásos és érzelmi értékek kerülnek a mérlegre és ez sokféle elágazó figyelmet, beható vizsgálódást, lelkiismeretes és szigorú megfontolást igényel. Hogy ilyen irányban mit és mennyit tegyünk, afölött dönteni az összehívandó nagygyűlés lesz hivatott.

A megoldás másik módja egyszerűbbnek látszik, ha arra gondolunk, hogy a békeszerző akció egy kockára bizza az eredményt. Lehetne olyan országos tanácskozást iniciálni, amelyet legális erővel a kormány ruházna fel és amelyen a kormány meghívása folytán a zsidó felekezet minden árnyalata jelenne meg. Ez a testület döntson az alkotmányosság minden köveleményének szemmeltartása mellett afölött: akarja-e a közös és egységes autonómiát és milyen alapon akarja. A megoldásnak ez a módja nemcsak egyszerűbb, de gyakorlatiasabb is.

Természetes, hogy mi most e módok közül egyik mellett se foglalhatunk határozott állást és mikor ezeket a pontokat érintjük, csak a tárgyalás anyagát és a számbavehető lehetőségeket akarjuk megvilágítani. Végső fórumon ugyanis a nagygyűlés feladata állást foglalni arra nézve: e különböző módok közül melyiket fogadja el. A százas-bizottságra az a nagy kötelesség hárul, hogy az összehívandó nagygyűlést anyaggal és javaslatokkal lássa el. Magától értetődik, hogy a plénum ilyen részletező munkát nem végezhet, hanem ezt szakbizottságokra bizza, amelyeket e célból alakít.

Szenvedő mérleg.

Irta: **Dr. Goldschmied Lipót**, Prossnitz.

A zsidó ujévtől jövőnk, a polgári ujév felé közeledünk. Lelkiismeretes ember minden évzárlatnál mérleget állít fel. Szembeállítja vagyonának gyarapodását ama veszteségekkel, amelyeket a lefolyt év okozott neki és aszerint, amint az egyik vagy másik oldal emelkedett,

megelégedéssel vagy megdöbbenéssel konstatálja, hogy a lefolyt év a jó vagy a rossz esztendők közé sorozandó-e. Az egész jövőre kiható és sokszor nagyfontosságú elhatározásokat eredményez az ilyen mérleg, amely maradandóbb benyomást kelt az ember szívében, mint a legnagyobb szónok legremekebb beszéde. Akiben van annyi becsületérzés, hogy visszaretten a bukás örvényétől, abban felébred az energia, hogy levonja a tanulságot ama számoszlopokból, amelyek tevékenységének hibáit fennen hirdetik. Aki örvendetes meglepetéssel látja, hogy eredmény koszoruzza fáradozását, az újabb vállalatokra, magasabb törekvésekre irányítja lelkét.

Kár, hogy felekezetek és nem anyagi alapon álló szervezetek nem állíthatnak fel időről-időre számokba foglalt mérleget. Mert akkor talán a számokhoz értő modern zsidóságnak kézzelfoghatólag bizonyíthatnók be azt, amit mi, akik hivatásszerűleg foglalkozunk a zsidóság ügyével, számtalanszor, de mindeddig hasztalanul hangsúlyoztunk, hogy t. i. a mi mérlegünk szétszóródásunk minden országában szenvedően zárul már majdnem két emberöltő óta. Nem olyan kis minuszsal, aminőt olyan régi cég, mint amilyen a zsidóság az ő kifogyhatatlan optimizmusának tőkéjéből fedezhet, hanem olyannal, amely más felekezetet régen a tönk szélére sodort volna, amelyet azonban a mi évezredekben edzett szervezetünk eddig még kibírt. Minthogy azonban a természet elemi törvényeit sem egyén, sem önérzetesség nem taposhatja lábbal és a leggazdagabb forrás is kiapad, ha felülről folyton vizet merítenek, alulról pedig a tápláló ereket elvágják, a mi állapotunk tarthatatlan és előbb-utóbb a zsidóságot is tönkretetheti.

Számokkal persze nem bizonyíthatom állításom helyes voltát, mert hisz már mondtam, hogy a szellemi élet terén nem számokkal, hanem csak tünetekkel lehet dolgozni, amelyeket *felismerni* nem mindenki dolga és amelyeket *elismerni* ép azok a legkevésbé hajlandók, akiknek tevékenysége okozza főleg azt, hogy a mi zárszámadásunk már évek és évek óta nem mutat fel kielégítő eredményt.

Nem a magyar zsidó viszonyokról beszélek. Elmondta ezt már e lapok szerkesztője többször és utoljára „Jogfosztás” című cikkében is, hogy mily kétségbeejtő tünetek mutatkoznak a magyar zsidóság társadalmi és jogi helyzetében, anélkül, hogy volna olyan testület, amely hivatva vagy jogosítva volna a zsidóság nevében és érdekében szót emelni eme tervszerű jogfosztás ellen. De az osztrák zsidó viszonyokról sem beszélek. Itt van ugyan egy „Unio”, amely hivatva volna a zsidóság veszélyeztetett érdekeit megvédeni. De ez az Unio az ő szerepét úgy fogja fel, hogy a kormánynál közbenjár, hogy ne adja

meg például a bukovinai zsidóságnak azt az önálló politikai kuriát, amelyre nézve megállapodás jött létre a bukovinai zsidóság képviselői között egyrészt és az országot lakó többi népfajok közt másrészt.

Németország zsidóságáról akarok ez alkalommal beszélni, amelynek van több olyan szervezete is, aminő nekünk egy sincs. A *Verband der Deutschen Juden* felőleli Németországnak majdnem valamennyi zsidó községeit és összes vallásos árnyalatait. Ezen testületnek hetedik évi jelentését adták ki nemrég. A jelentés egyes pontjai kiterjeszkednek mindama mozzanatokra, amelyek a német zsidóság külső és belső életében szerepet játszanak, úgy, hogy joggal mondhatjuk, hogy a német zsidóság évi mérlege fekszik itt előttünk. Ez a kifejezés annál jogosultabb, mert a Verband nagygyűlésével kapcsolatban a német zsidóságnak legnagyobb testületei tartottak gyűlést. A *Deutsch Israelitischer Gemeindebund*, a *párizsi Alliance német osztálya*, a *zsidó nők szövetkezete és a liberális rabbik gyűlekezete*. Akik tehát a német zsidóság élén állanak, azok mind ott voltak a nagygyűlésen és ezáltal aláírásukkal szentesítették az előterjesztett mérleget. Természetes tehát, hogy őket terhelte a felelősség a mérleg szenvedő volta miatt.

A vagyon oldalán, ott, ahol a szövetkezet belső munkájáról számol be, tagadhatatlanul nagyon szép eredményeket láthatunk. Majdnem hogy az irigység érzete fog el bennünket láttukra. Itt van mindenekelőtt a szervezet kérdése. A német zsidók a szervezkedés dolgában nagyon sokat tanultak az ő nemzsidó környezetüktől, amely ezen a téren egész Európában az első helyet foglalja el. Ennek természetes következménye pedig az, hogy a Verband kifogástalanul működik és ott található mindenütt, ahol jelenléte szükséges vagy kívánatos. Ez az első, nagyértékű tétele a vagyon rovatának. A második tétel az *apologia* terét öleli fel. A Verband ugyanis egy apologetikus oklevéltár felállítását határozta el, amelyben eddig 40 bel- és külföldi munkatárs vesz részt. Tekintettel a feladat nagy fontosságára, fizetett munkatársak alkalmazását helyezi az ez idei jelentés kilátásba. Egy nagyobb apologetikai mű megírását dr. Baeck düsseldorfi rabbira bízták, aki művének első részét már bemutatta az e célra kiküldött bizottságnak. Ugyanczen szakosztály egy rabbit kért fel arra, hogy cáfoljon meg egy cikket, amely egy jogász- és hivatalnok-körökben sokat olvasott tudományos folyóiratban látott napvilágot és amely a zsidók esküjének megbízhatóságát vonja kétségbe. Hogy ez cikk nagy alapossággal és melegséggel lesz megszerkesztve, az kétségtelen. De hogy képes lesz-e azt a mótort kiirtani, melyet a támadás hintett a folyóirat olvasóinak lelkébe, az legalább is kétséges.

A vallásos érdekek védelmét illetőleg három pontra terjeszkedett a Verband tevékenysége. Itt csak egy pontban érte el a Verband a maga elé tűzött célt. A kormánynál keresztülvitte azt, hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló törvényjavaslatba bevették azt az intézkedést, hogy *szombaton szünetelő zsidó alkalmazottak vasárnapokon és keresztény ünnepeken öt órán át végezhetnek belső munkát*. A másik két pontot a tartozás rovatába kell könyvelnünk. Az új büntető törvénykönyv tárgyalása alkalmából a Verband, mint a német zsidók képviselője azt követelte, hogy a birodalmi képviselő egész Németországra kötelezőleg mondja ki azt, hogy az állatkinzásra vonatkozó intézkedések ne legyenek alkalmazhatók a rituális metszésre (schechita). Ezen törekvés meddő volt. Ámbár a Centrum, a német katolikusok képviselője, a vallás szabad gyakorlata nevében pártolta a zsidók eme jogos követelését, a birodalmi kormány nem változtatta meg álláspontját, mely szerint a Reichsratnak nem áll jogában ezt a kérdést, mely, mint kultúrügy, az egyes államok hatáskörébe tartozik, elintézni. Így tehát a dolog ott áll, ahol ezelőtt állott, hogy minden egyes államnak joga van ezt a kérdést saját tetszése szerint megoldani. Pedig ép ezt akarták elkerülni ama tapasztalatok alapján, amelyeket például a szász királyság területén szereztek, ahol a törvényhozás állatkinzás ürügye alatt eltiltotta a schechitát és ahol csak a tavalyi nemzetközi egészségügyi kiállítással kapcsolatban helyezték hatályon kívül ezen, a zsidóság vallásos érzését mélyen sértő intézkedést. És úgy áll a dolog, ha a harmadik pontot vesszük szemügyre. A porosz királyság területén 400,000 zsidó lakik. A költségvetési előirányzat 35 millió márkát szán a katolikus és protestáns felekezet céljaira. Ezen összeghez a zsidók átlag számítva fejenként egy márkával járulnak. A zsidó felekezet céljaira azonban egy fillér sincs előirányozva, ámbár ismeretes tény, hogy a kisközségek legnagyobb része alig képes magát eltartani. A kultusz- és pénzügyminiszter egy audiencia alkalmával átvették a Verbandnak nagyon szépen megfogalmazott beadványát, de választ egyik sem adott. Keine Antwort ist auch eine Antwort.

Csupa passzív tételt látunk a mérleg ama részében, melyben arról a tevékenységről számol be a Verband, amelyet az állami és községi hatóságoknál fejtett ki a zsidók mellőztetésének megszüntetése iránt. Itt, ahol a döntés kizárólag oly tényezők kezében áll, amelyekre a zsidóságnak nincs befolyása, egyetlen egy fénysugár sem esik a Verband tevékenységére. A hány évi jelentést tett közzé eddig a Verband, a következő pontok mindegyikében benne vannak, mint a német zsidóságnak eddigelé és ki tudja, hogy még meddig meg-

oldhatlan kérdései. A zsidókat a katonaságnál még mindig mellőzik, az esküdtek kisorsolásánál a sors feltűnő konzekvenciával a zsidók hátrányára dönt, hivatali orvosnak zsidót még mindig nem neveznek ki Poroszországban és az egész tanügy terén, kezdve a népiskolai tanítóknál egészen fel az egyetemi tanárokig, a zsidó csak akkor jut célhoz, ha a keresztyizen átuszott. Az üzleti életben oly tételeket, amelyek éveken át változatlanul állanak a tartozás rovatában, a kétes követelések számlájára szoktak könyvelni. Mi is egész őszintén bevallhatjuk, hogy a zsidóság mérlegében a nevezett tételek, melyek Japántól San-Franciscoig, az éjszaki tengertől a tűzföldig csekély kivétellel mindenütt visszatérnek, már nem is a kétes, hanem a vesztt követelések rovatába kell bejegyezni.

Ép oly szenvedő a Verband mérlege azon kérdésekben, amelyekben a *külgügyminiszterium* segítségét hivta fel, valamint ott is, ahol *külföldi zsidók honosításáról* van szó. Ismeretes, hogy az Egyesült-Államok kormánya kénytelen volt az orosz kereskedelmi szerződést felmondani és kijelenteni, hogy újabb szerződésre csak akkor lép, ha az orosz kormány nem gördit ezentul akadályt az Oroszországba utazó amerikai zsidók elé. Ezen eredmény arra birta a Verband vezetőségét, hogy állandó érintkezésbe lépjen az amerikai, angol és osztrák zsidóság hivatalos képviselőivel. Hogy ezen összeköttetésnek eddig praktikus eredménye nem volt, azt a jelentés nélkül is tudtuk. De hogy milyen eredménye lesz Németországban, azt nagy valószínűséggel következtethetjük abból a válaszból, amelyet *Grey*, az angol külgügyminiszter e napokban adott az angol zsidók képviselőinek, akik nála és az ott látogató Sasonow orosz külgügyminiszternél akartak tisztelegni, hogy felkérjék őt, hogy szüntesse meg az orosz kormány azt a kulturelles viszonyt, mely a külföldi egyenjogusított zsidót az orosz határon kivételes bánásmódnak veti alá. Nagyon sajnálja, ugymond *Grey*, de nem fogadhat küldöttséget, mely egy velünk barátságban élő külföldi állam belügyeibe akar avatkozni. Ilyen válasz a balkánháboru előestéjén — *difficile est satiram non scribere*.

Még szomorubb látvány tárul elénk a Németországban lakó külföldi zsidók honosításának kérdésében. Itt ugyanis az az „elv“ uralkodik, hogy külföldi zsidókat nem vesznek fel az állampolgári kötelékbe. Évek óta fáradozik a Verband ezen a téren is, de mind- eddig hasztalan. Mert komoly eredményszámba nem vehetjük a bel- ügyminiszterium egy referensének ígérétét, hogy olyan zsidó özvegyeknél és elvált asszonyoknál, akik házasságuk révén veszttették el német állampolgárságukat és akik gyermekeikkel együtt ki vannak téve annak

a veszélynek, hogy kiutasítják, ezt az elvet hatályon kívül fogja helyezni. De a referensnek ezt a szerény ígéretét sem váltotta be a Reichstag bizottsága, mely a törvényjavaslatot tárgyalta és a jelentés azzal zárja ezt a témát, hogy „nem sikerült keresztülvinni a legkisebb részét sem annak, amit mi jogosult követelésnek tartunk.“

De ne legyünk se szigorúak, se igazságtalanok. Egy kérdésben mégis eredményt mutat fel a Verband lankadatlan fáradozása. Elnöksége felkereste az egyes hadtestparancsnokságokat és kieszközölte náluk, hogy a zsidóujoncok felesketésénél ezentul époly ünnepélyességgel fognak eljárni, mint a nemzsidóknál. „Ujjongj és örvendj Cion lakossága.“

Ezen „eredmény“ dacára azonban annak, aki komolyan foglalkozik a zsidóság ügyeivel, el kell ismernie, hogy az egész zsidóság számadása az idén is ép oly szomorúan zárul, mint a megelőző években. Mert ha az eredmény ily kétségbeejtő ott, ahol van, aki szószólója legyen a zsidóságnak, milyen eredményre tarthatunk számot ott, ahol nincs, aki résen álljon, ha veszedelem fenyegeti a zsidóság felekezeti és társadalmi életét? A szenvedő mérlegen, melynek egyes tételeit sokkal hatalmasabb kezek jegyzik be a mi főkönyvünkbe, mintsem hogy mi magunk képesek volnánk azt megakadályozni, a mi szervezkedésünk nem igen változtathat. Ezen csak oly zsidóság tudna változtatni, amilyen — no, de nagyon messzire vinne azt elmondani, hogy milyen zsidóság — és ezért csak röviden azt mondom, hogy a sorsunkon csak olyan zsidóság változtathatna, amilyen ma nincs. És talán mégis csak igaza volt *Fichtének*, a nagy német filozófusnak, aki azt mondta, hogy egy napon le kellene vágni az egész zsidóság fejét és új fejet kellene néki felülletni, de olyat, hogy ne legyen benne egy sem azon eszmék és gondolatok közül, amelyek most laknak a zsidóság fejében.

Akkor aztán nem lenne szenvedő a mi mérlegünk.

J. C. A. és az A. I. U. évi jelentései az 1911. évről.

Lapunk olvasóközönsége bizonyára bővebb magyarázat nélkül is tudja, mit jelentenek a fenti betűk, minthogy kezdettől fogva mindig arra törekedtünk, hogy a zsidóságot érdeklő ügyek, szervezetek, testületek és mozgalmak tekintetében nagyobb perspektívát nyújtsunk, mint az eddig nálunk divott.

Nem kell tehát az J. C. A.-t (Jewish Colonization Association) és az A. I. U.-t (Alliance Israélite Universelle) ma *felfedeznünk*, csupán azon alkalmából, hogy 1911. évi jelentésük most került nyilvánosságra, tartjuk időszerűnek, hogy az elmúlt évben kifejtett tevékenységüket röviden ismertessük. Nem tehetjük ezt azonban anélkül, hogy a mi viszonyainkra vonatkozó egynéhány megjegyzést ne kockáztassunk. Sokat olvasunk, hallunk utóbbi időben kolonizálásról, szegény sorsüldözött hittestvéreink kitelepítéséről. Viták, valóságos harcok folynak akörül, hogy hol is legyen az a bizonyos terület, hol üldözött testvéreink biztos otthonra találhatnak. Vajjon mi teszi ezt a kérdést annyira aktuálissá? Oly nagyon rosszabbodott talán a zsidóság helyzete az utóbbi napokban? E kérdésre ugyebár tagadólag kell válaszolnunk. Tehát csak rokonérzésünk emelkedett rohamosan, hirtelen oly fokra, hogy egészen váratlanul azok a kérdések állanak az érdeklődés centrumában, melyek eddig alig, vagy csak nagyon szomorú napokon, ideig-óráig foglalkoztattak bennünket, magyarországi zsidókat.

Az ilyen csodás átváltozások, a máról-holnapra való alig indokolható lelkes felbuzdulások, bármennyire dicséretesek is, nagyon furcsa színben tüntetik fel a hazai zsidóságot.

Mintha eddig nem is létezett volna hazánk határán túl zsidó? Vagy legalább is, nem érdekelt volna bennünket az ő sorsuk. Mintha mit sem tudnánk arról, hogy létezik valahol egy J. C. A.; alakult vagy egy félszázad előtt egy A. I. U.? Pedig, ha csak az utolsó két évtized alatt néhányszor megisméltődött nagyobb orosz és román pogromokra emlékezzünk vissza, lehetetlen megfedelkednünk ezen zsidó szervezetekről, melyekre akkor az egész világ zsidóságának tekintete irányult. Tőlük vártuk és reméltük akkor, hogy bajba jutott testvéreinken segítsenek. Alig múltak el a sötét fellegek, alig hangzott el az iszonyu vészkiáltás, máris teljesen megfedelkezünk róluk, elhanyagoltuk mentsvárainkat. A zsidóüldözés nem szűnt ugyan meg azóta sem. A pogromok helyét csupán a kulturális, gazdasági, sőt, fájdalom, elég gyakran az életbiztonságot veszélyeztető kisebb mérvű állandó üldözések foglalták el, de ezek már nem érdekelték bennünket.

Északon és délen oly országok közelségében vagyunk, hol a zsidó pária számba megy s így legközvetlenebb szomszédságunkból hangzik el a legtöbb jajszó zsidó ajakról, de eddig nem méltóztattunk erről tudomást szerezni. Teljesen nyomorúságos sorsukra és — és a messze nyugaton élő hittestvérekre bíztuk őket.

S íme, most hirtelen, váratlan, sőt relative csendes viszonyok közt fogott el bennünket a könyörületesség lázas érzése és hübelebalázs rohamunk az első jelszó után, melyet évekkel ezelőtt irtak egy eddig a lomtárban felejtett zászlóra.

Bármily örvendetes is a tény, hogy végre valahára mi is eszmélni kezdünk, hogy nálunk is mutatkozik az érdeklődés azon sorsüldözött testvéreink iránt, kiknek bölcsője történetesen nem a Kárpátok és az Adria közt ringott: ez a hirtelen fellobbanás, ez a természetellenes merész ugrás, mégis gondolkodóba kell hogy ejtsen.

Kik a zsidókérdésben csak egy könyörületességi aktust látnak, kik a kolonizálás gondolatával teljesen megoldhatónak vélik a bolygó zsidó évezredes keserveit, azoknak valóban sok jó tanácsot adhatnának eme szervezetek, melyeknek szintén *hárombetűs* cimere alatt a zsidóság legszerencsétlenebb elemei évtizedek óta keresnek és találnak oltalmat.

Mert a kolonizálásnak mégis csak az J. C. A. az atyamestere. Sok tandíjat fizetett ugyan már, sok kárbavesztett milliója siratja a kezdet nehézségeit, de ma már mégis odáig jutott, hogy némi eredményeket is képes felmutatni.

Argentina, Brazília, Canada, Cyprus és Palesztina egyik-másik J. C. A. kolóniájában ma már rendszeres, hasznothozó agrármunka folyik. *Argentínában* főleg a kender, buza és árpa-termés látja el az odatelepitett 6826 kolonista család (30,038 lélek) életszükségletét. Az odatelepitettek gyermekei részére 56 iskolát alapított ott az J. C. A., melyekbe 36·36 tanuló járt az elmúlt évben. A telepések saját erejükből 60,000 L. kórházat is építettek.

Braziliában az J. C. A. újabban 92,000 ha, (1 ha. kb. 2 magyar hold) területet vásárolt, melyen egyelőre 50 családdal kezdi a kolonizálást.

Canadában 135,000 m. hold megmunkált területe van az J. C. A.-nak, ezeken 3842 a telepítettek lélekszáma.

A *palesztinai* kolóniák, melyek b. Rothschild alapból létesültek, főleg a cionisták tervszerű, rendszeres kulturmunkájának hatása alatt, igen szép fejlődésnek indultak. A jaffai narancstermés pl. ma már meghaladja az 1 millió ládát. Azonban a mandulatermés és szőlő, illetőleg bortermelés szintén nagyon jelentékeny.

Hogy a kolonizálás nem képes teljesen kielégítő eredményekre vezetni, ennek nem annyira az J. C. A., mint inkább az az oka, hogy

hazát még vásárolni sem lehet, sokkal kevésbé lehetséges ajándék földön állandó tartós gyökeret verni.

Az J. C. A. gondoskodása a kolonizáláson kívül még kiterjed arra is, hogy az amerikai Egyes. Államokba érkező bevándorló zsidóknak segédkezet nyújtson. Három szervezet működik ott, melyek egyrészt az odaérkező földmivesmunkások, másrészt az iparosok és végül a gyermekek elhelyezéséről lehetőség szerint gondoskodik.

Oroszországban magában is létesített az J. C. A. kisebb kolóniákat. Ennél azonban sokkal jelentékenyebb az a cselekvési tér, melyet kölcsönbankjai útján kamatmentes kölcsönök nyújtásával fejt ott ki. 688 bankja van az J. C. A.-nak Oroszországban az ezekben adott kölcsönök összege az elmúlt évben 33.000,000 R.-t tett ki.

Galiciában 24 bank működik, melyek az J. C. A. pénzéből 2.111,000 K kölcsönt nyújtottak.

Romániában főleg iskolák létesítésében nyilvánul az I. C. A. működése. Közel 10,000 gyermek látogatta az elmúlt évben az I. C. A. iskoláit.

Igen jelentékeny összeggel (263,700 fr.) támogatja az I. C. A. az Alliance iskoláit is. Jelenleg ugyanis 166 iskolája van az Alliancenak, melyekbe majdnem 45,000 gyermek járt az elmúlt évben. Alliance iskola van Marokkóban 28, európai Törökországban 48, ázsiai Törökországban 56, Perzsiában 11, a többi Bulgáriában, Egyiptomban, Tuniszban és Algierben teljesíti nemes hivatását. Az Alliance kiadásai több mint 1½ millió fr. tettek ki az elmúlt évben, melynek oroszlárésze természetesen iskolafenntartási költségekből áll. Ez összegben nem foglaltatnak benn ama beruházási költségek, melyeket az Alliance iskolaépületekre fordított.

Az Alliance jelentésének Oroszországgal és Romániával foglalkozó része alapos tájékozottsággal számol be az ottani elszomorító állapotokról.

Panaszolja a jelentés, hogy az 1911. év sem mutat fel változást, javulást az oroszországi zsidóság helyzetében. Az orosz hatóságok viselkedése, a zsidók letelepedése tekintetében, a gyermekek iskoláztatására nézve, valamint a zsidóknak a gazdasági életben való részvételére vonatkozólag éppen olyan önkényes és nyomasztó, mint az elmúlt években volt. Az oroszországi zsidó lakosság főleg Stolypin meggyilkoltatása és a kievi vérvád folytán nagy megpróbáltatásokon ment keresztül az elmúlt évben.

Románia, Marokko és Perzsia, illetőleg a zsidók helyzete ezen országokban, képezi a jelentés további tárgyát.

Ez ismertetések csak arról győznek meg bennünket, hogy a zsidóságnak kicsinyes pártharcoknál sokkal nagyobb és fontosabb feladatai vannak, melyek egy incidentaliter felmerült jelszóval még távolról sincsenek megoldva.

Reflexiók.

Irja : Kritikus.

I.

A tragédiában, melynek a Balkán a színtere, nekünk egy kicsikét furcsa szerep jutott.

Az emberszeretet nevében, a kereszt jegyében folyó terület-foglaló rablóhadjáratok csapataiban, legyen az akár bolgár, szerb, görög vagy montenegrói katonaság, mindenütt ott vagyunk és lelkesedéssel harcolunk *atyuska* iránti legbuzgóbb alattvalói hűséggel a török ellen. A török ellen, mely orosz üldözötteinket befogadja, melynek országában teljesen szabad virágzó zsidó telepek fejlődhetnek, melynek ősi fészkeben a zsidó valaha otthon volt és most is otthonosan érezheti magát.

Népek és nemzetek élethalál küzdelmeiben mindenkor kivesszük részünket, csak az ünnepi diszlakománál alig ha lesz számunkra hely fentartva.

II.

Egymásnak merően ellentmondó tudósítások jelentek meg orth. testvéreink legutóbbi királyi fogadtatásáról a lapokban. Az illetékes napilapok a királyi szavakból egy fontos szócskát csak úgy tévedésből kifelejtettek, az orth. sajtó, természetesen jobban emlékezett vissza és pótolta az elhagyott szót. Nem kutatjuk az igazat. Mondjuk, hogy az eltérések csak a tudósításokban merültek fel. Más kérdés az, hogy mi alapon tudta az orthodoxok képviselője, oly pontosan megállapítani a hazai orthodox és neolog zsidók lélekszám arányát, hogy őfelsége a király trónusa előtt adatokkal merészkedett előhozakodni. A benediktio elhangzása után, valóban nagyobb súly lenne fektetendő az „emesz“-re. Az „emesz“ pedig igazat, igazságot, a valóságnak hozzátoldás és elhagyás nélküli teljességét jelenti, ugyebár t. orthodox testvéreim ? ?

Egyesületi ügyek.

Legnagyobb alapítónk ünneplése. Hireink közt emlékezünk meg arról a megtiszteléstől, melyben hitközségünk előljárósága *Breitner* L. Zsigmond udv. tan. előljárót 70. születésnapja alkalmából részecskített. E helyütt örömmel említjük, hogy az udv. tanácsos az Izr. Hitközségi Tisztviselők és Alkalmazottak Országos Egyesületének legnagyobb alapítója, ki egyesületünk iránti jóakarátát már egyébként is, fontos alkalommal, tanusította. Egyesületünk elnöke az évforduló alkalmával a fővárostól távol lévén, sürgönyileg üdvözölte érdemes alapítóját az Egylet nevében.

Egyesületünk újabb tagjai : *Alapító tag :* *Freund* József, Óbecsa 100 koronával. *Pártoló tagok :* Ujpesti izr. hitközség évi 10 koronával, dr. Schulhof Zsigmond, Déva, évi 10 koronával és Eppinger Lázár évi 10 koronával. *Támogató tag :* Dr. Heves Kornél főrabbi, Szolnok, évi 4 koronával.

Adományok. *Jakobovits* Adolf, *Krausz* Jakab és *Braunfeld* Ferenc (Nagykőrös) urak által Bikszád fürdőn rendezett istentisztelet alkalmával felajánlott adományok : *Berkovits* Elek, Kisvárdá, 5, *Berkovits* Miksa, Pap (Szabolcs m.) 10, *Fülöp* Mór, Nyirkarász, 10, *Frank* Herman, Fehérgyarmat, 10, *Glanz* Samu, Bátor, 10, *Moskovits* Jónás, Tisza-Mogyorós, 5, dr. *Selmanovits* Samu, M.-Sziget, 3, ifj. *Szmuk* Mihály, M.-Sziget, 2 korona, összesen 55 korona.

Blumenkranz Soma ur gyűjtése a nyugdíj-alap javára Óbecsén : Dr. *Darvas* Károly 10, *Róth* Manó 10, *Wahlfish* Ármán 5, *Weisz* Leó 5, *Steiner* Nátán 5, *Vértes* N. 5, *Tenner* Károly 5, *Róth* Emil 5, *Bachrach* László 10, *Goldstein* Adolf 2, *Löbl* Fülöp 2, *Engelsmann* Lipót 2, *Pilischer* Herman 2 korona.

A főünnep alkalmából a dohány-utcai templomban felajánlott adományok : *Kleinberger* Ferenc (Páris) 500, *Schwarz* Jakab 100 és *Propper* Károly 50 korona.

Azonkívül befolyt még : *Herzmann* Jenő 25, *Selmanovits* Samu (M.-Sziget) 3, *Eisner* Helén 4 és dr. *Barna* Károly 5 korona.

Különfélék.

Folyóiratunk októberi száma a szerkesztő személyes körülményei okából meg nem jelenhetett, amiért olvasóink szíves elnézését kérjük. Ugyancsak e körülmények folytán állott be az a változás, hogy a „Hitközségi Szemle“ szerkesztésére dr. Richtmann M. tanár urat kellett felkérnünk, ki erre készséggel vállalkozott. Hisz-szük, hogy bevált munkaereje folyóiratunk kedveltségét még fokozni fogja.

Hitközségi választások. A dr. Weinmann Fülöp halálával megüresedett elnöki állás nemsokára újból be fog tölteni. A diszes állás egyetlen jelöltje az előjáróságnak eddig is elnökhelyettese Adler Lajos, aki megválasztva, kétségtelenül minden buzgalmát, lelkesedését, tapasztalatát és munkabírását fogja községünk vezetése szent ügyének szentelni, aminthogy eddig is, 40 év óta, buzgólkodik a hitközség érdekében. Adler Lajos ugyanis 1872-ben lett képviselőtestületi taggá választva, öt évvel rá már a választmányban látjuk. 1883-ban lett először előjáróvá választva és e tisztséget azóta szakadatlanul tölti be, csak hogy 1902-ig a jótékonyági ügyosztály élén, azóta pedig a szertartási ügyosztályt vezeti, közbe az alapítványi bizottság elnökségét is betöltötte; b. Kornfeld Zsigmond elhalálása óta pedig az előjáróság az elnökhelyettesi állásra való megválasztásával tisztelte meg. Ily ki-próbált erőből még ezután is sok várható. A választó közgyűlés f. é. nov. 17-én fog megtartatni.

Grünbaum Miksa, a pesti izr. hitközség gazdasági ügyosztálya előjárójának ezen tisztéről való lemondásáról kell beszámolnunk, minthogy minden kísérlet, mely odairányult, hogy e köztisztületnek örvendő előjáró továbbra is helyén maradjon, meddőnek bizonyult. A négy évtized, mely alatt Grünbaum Miksa, mint képviselő, választmányi tag és végül mint előjáró odaadó buzgalommal szolgálta a hitközség ügyeit, jóformán felöleli a rövidmultu pesti izr. hitközség egész történetét. Ő ugyyszólván élő krónikása a hitközségnek és emlékei között sok értékes, talán a história számára is becses visszaemlékezés rejtőzik. A távozó előjáró munkásságát dicsérik az előjáróságának tartama alatt épített gyermekkorház, kórházi női osztály, fiuiskola, angyal földi templom, ferencvárosi imaház, melyeknek megteremtésénél mindenütt kivette részét. A szegény gyermekek felruházásánál, valamint a macosz-ügyekben kifejtett buzgó tevékenységével a jótékonyság

ügyét szolgálta. A tisztviselői kar igaz jóakarót veszített benne, ki még távozása alkalmával is nagylelkű adománynyal emlékezett meg a tisztviselők nyugdíjintézetéről.

Megtisztelés. A pesti izr. hitközség előljáróságának két nagyérdemű tagja, nevezetesen *Breitner L.* Zsigmond udv. tan. és dr. *Stiller Mór* 70. születésnapjukat megérvén, *Adler Lajos* hitk. elnökhelyettes előljárósági ülésen üdvözölte őket, rámutatván az önzetlen, buzgó munkásságra, melyet a hitközség érdekében kifejtenek, hogy ekkép jegyzőkönyvileg is meg legyen öröklítve az a nagyrabecsülés, melyet az előljáróság e nagyérdemű tagjai iránt érez. Az előljáróság az elnöklő szavait lelkesedéssel fogadta, az ünnepeltek pedig méltó szavakkal köszönték meg az elnök és az előljáróság ragaszkodásának e tanujelét.

Zsidó tanítók ünnepe. A székesfőváros szolgálatában álló zsidó tanszemélyek állandó sérelmét képezte, hogy legnagyobb ünnepeiken, roshasono és jomkipurkor sem voltak a tanítástól intézményesen felmentve. Egyik-másik igazgató előzékenységet tanusítva, saját hatáskörében segített ugyan a bajon, mások azonban ellenszenvből vagy tulmodernségből rákényszerítették a zsidó tanítókat, hogy e három napon is végezzenek szolgálatot. Ez évben a pesti izr. hitközség előljárósága e sérelemnek véget vetni óhajtván, megokolt felterjesztésben fordult a tanácshoz, melyben e lelkiismereti kényszer intézményes eltörlését kérlemezte. A székesfőváros tanácsa méltányolta a hitközség kívánságát és kör.endeletileg utasította az igazgatókat a megfelelő intézkedésekre és evvel a hitközség és a zsidó tanítóság őszinte elismerésére vált érdemessé.

Az abonyi izr. hitközség f. évi szeptember hó 29-ikén tartott tisztújító közgyűlése alkalmával megválasztott képviselőtestület, valamint az iskolaszék folyó hó 6-ikán tartotta alakuló közgyűlését. Hitközségi elnökké harmadizben egyhangulag *Pintér Gyula* választatott meg. Alelnök *Richter Béla*, pénztárnok *Klein Antal*, gondnokok *Goldschmied Lipót* és id. *Pick Ignác* lettek.

Halálozások. A pesti izr. hitközség vezető szervei súlyos veszteségeket szenvedtek újabb időben. A választmány tagjai közül dr. *Ballai Lajos* hunyt el, ki igaz zsidó szívvvel vett részt a hitközség ügyei intézésében, a képviselőtestület pedig dr. *Dalnoky Béla* elhunytát gyászolja, ki előkelő egyéniségével mindig ott volt, ahol a zsidóság és a hitközség jogos érdekeit kellett előmozdítani. *Leopold Sándor* a X. községkerület kiváló érdemességű elnöke Szekszárdon elhunyt. Nyugodjanak békében.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelésében levő „**Reich Ármin és neje Blau Fanny alapítvány**“ egy izraelita vallású szegénysorsu, hajadon menyasszonynak kiházásitási segélyül kiadandó 470 korona 25 fillér összegű kamataira pályázatot hirdet.

A pályázat eldöntésénél előnyben részesül az, aki az alapítók valamelyikének vérrokona, ami közhitelű okiratokkal igazolandó, rokonpályázó hiányában pedig az árva vagy félárva.

A születési-, szegénységi- (esetleg rokonsági vagy árvasági) bizonyítvánnyal, valamint az eljegyzés megtörténtét igazoló irattal kellően felszerelt pályázati kérvények *folyó évi december hó 15-ik napjáig* az alulírt előljárósághoz küldendők.

Pályázni kívánók figyelmeztetnek, hogy a kiházásitási segély elnyerőjének a zsinagógai időszámítás szerinti Sebat hó 18-ikán (1913. évi január hó 26-án) kell esküvőjét megtartania.

Budapest, 1912. évi október havában.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Hirdetmény.

Ezennel közhirrre tétetik, hogy miután a **Magyar Királyi Pénzügyminisztérium** ellenőrző közegei a **Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték (XXIX. sorsjáték)** I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főárusítóknak árusítás végett kiadattak. A **Magyar Kir. Pénzügyminisztérium** által jóváhagyott sorsolási terv itt következik:

Az I. osztály huzása **1911. november hó 21. és 23-án** tartatik meg. A huzások a **Magyar királyi állami ellenőrző hatóság**, és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek, a huzási teremben. Sorsjegyek a **Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték** valamennyi árusítóinál kaphatók.

Budapest, 1912. évi október hó 27-én.

**Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték
Igazgatósága.**

Tolnay.

Hazay.

BERGEL ANDRÁS

cserépkályhás mester
Budapest, VII., Akácfa-u. 27.

Ajánlom legjobb minőségű kályháimat a legmodernebb stílusban és színben. - Elvállalok mindenféle kályhaátalakítást, javítást a legjutányosabb árban. Továbbá elvállalok új épületek berendezését is a legjutányosabb árban. :: ::

== Kokuszzsir,

növényfaj és mindenféle fűszerárak nagyban és kicsinyben a legolcsóbb napiár mellett. Referenciákkal a budapesti orthodox rabbiság szolgálatára. Megbízható és legolcsóbb bevásárlási forrás! Friss vaj és mindenféle sajtok - egészséges. **ROTH A. és FIA utóda** éven át.

GLÜCK DÁVID
Budapest, VII., Dob-utca 34.

STECKLER JÓZSEF

Specialista
kepkere-
tekben ::
és luxus
butorok-
ban. :: ::

□□□□□□

BUDAPEST,
VII., Sip-utca 17

HOLSTEIN SÁNDOR

Budapest, VII., Erzsébet-körút 54.

FOGAK,

fogsorok szájpadiás nélkül. A száj-
ból ki nem vehetők, rágásra éppúgy
használhatók, mint a természetes
fogak. Aranykoronák, hídak a leg-
újabb amerikai módszer szerint.

Hufler és Kalech

: nap- és esernyőgyár :

BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-U. 9.

Ajánja dusan berendezett raktárát sa-
ját készítményű nap- és esernyőkben.
Nagy választék valódi francia fűzőkben.

:: Nagy raktár szőrmeárukban. ::

!! Javítások és áthuzatok a legolcsóbb
árak mellett elvégződnek. Minden-
féle átdolgozások elvégződnek. !!

Használjon!

Szaggatás, fejfájás, oldalnyílás,
hát- és derékfájdalmak ellen

dr. BOROVSZKY-féle kellemes illatú

■ BOROLIN-t. ■

Ára 80 fillér. — Próbaiüveg 50 fillér.

Mosakodásra: szépítő Borolin-szappant

és legjobb fertőtlenítő

Ára darabonként 30 és 80 fillér.

Nyálkaoldásra, köhö- Borolin-cukorkát

gés és rekedtség ellen

Ára esomagonként 20 és 40 fillér.

— Kapható mindenütt. —

Szíveskedjék megrendelésénél hivatkozni

a Hittközségi Szemlére.

PAPEK □□

□□ JOZSEF

csász. és kir. udvari szállító

bőröndös és

finom bőraru

::: gyártó :::

BUDAPEST, VIII.,

Rákóczi-ut 11. sz.

Kizárólag jobb minő-
ségű áruk. :: Budapest
legnagyobb szaküzlete.

SZENT · ERZSÉBET GYÓGYSZERTÁR

Budapest, Erzsébet-körút 21

Schwarcz Ignác

könyvkereskedése
Budapest, Király-u. 8.

A zsidó vallás keretébe szükségeltető összes szertartási cikkek, valamint a legszebb templomi himnuszok jutányos áron kaphatók

Dr. HÉVIZI E. MANÓ fogorvos Pulchrodont FOGMŰTERME

Budapest, VII., Sip-utca 6, I. 3.

Mindenemű fogmunkálatok, cement, porcellán, ezüst, arany, platinatömések. Kaucsuk szájpádlások. :: Szájpádlás nélküli fogak és fogsorok. — Csapos fogak. Aranykoronák és aranyhidak. :: :: Jótállás mellett.

Dreher Ignác és Fia

Finom aczélárak-gyára
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 14.

ALAPÍTATOTT 1845-İK ÉVBEN.

Szolid beszerzési forrás, ugymint zsebkések, mindenemű ollók, konyhakések, asztali és gyümölcs-evőeszközök, körömápolási és borotválkozó-eszközök, továbbá kertészeti és gazdasági eszközök

„Unio” élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetséget (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. F. évi szeptember havában 1.414.300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.030.500 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 160.743 K 83 fillér fizettetett ki. 1912. január 1-től szeptember 30-áig bezárólag 16.793.090 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 14.169.400 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1.481.657 K 13 fillér és az intézet fennállása óta 19.960.540 K 29 fillért fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermek-biztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

TÖRÖK A. és TÁRSA BANKHÁZ

részvénytársaság

Vásároljunk osztálysorsjegyet a Török-palotában
Budapest, IV., Szervita tér 3. szám.

Fiókok: VI., Teréz-körút 46, Telefon 24-27. V., Váci-körút 4, Telefon 11-58.

Távíratí cím: „Törökék” Budapest.